

الزامات خصوصی سازی صنعت خودرو

عاطفه غلامی^۱

چکیده

صنعت خودرو یکی از مهم ترین صنایع هر کشور است که به دلیل ارتباط بخشی گسترده با دیگر صنایع، به گونه ای موتور محرک اقتصاد است. این صنعت در کشور بنا به دلایلی از جمله مدیریت نادرست، سیاسی شدن اقتصاد صنعت خودرو و... با مشکلاتی از قبیل قیمت گذاری نادرست، مزاد نیروی کار، کاهش کیفیت و کمیت تولید و... مواجه شده است. یکی از راهکارهای بلندمدت پیش روی این صنعت، خصوصی سازی است؛ البته خصوصی سازی بدون در نظر گرفتن الزامات و ابعاد آن، وضعیت را بدتر از شرایط کنونی می کند. از این رو توجه به الزاماتی از قبیل توسعه سیاست رقابتی، خلق و تقویت بخش خصوصی توانمند، ایجاد تنظیم گر بخشی، ایجاد شبکه امنیت اجتماعی برای حفاظت از منافع نیروی کار تعدیل شده، شفاف سازی صورت های مالی، سرمایه گذاری خارجی و حاکمیت شرکتی پیشنهاد می شود. برای سهولت در تحقق این الزامات، راهکارهایی مانند توجه به اصل رقابت در بازار، وجود سیاست های حمایتی و نظارتی دولت، مبارزه با مفساد اقتصادی، حمایت از نیروی کار تعدیل شده و اصلاح قوانین کار و تجارت ارائه می شود.

واژگان کلیدی: خصوصی سازی، صنعت خودرو، حاکمیت شرکتی، امنیت اقتصادی.

مقدمه

برطرف کردن آن ها کوشید. برای مثال، در شرایط کنونی، بخش خصوصی واقعی قدرتمندی در کشور وجود ندارد که شرکت های خودروسازی را راهبری و مدیریت کند و به احتمال زیاد با رویه کنونی، سهام این شرکت ها در اختیار شرکت های شبه دولتی قرار می گیرد که ممکن است مشکلات قبلی خصوصی سازی با ساختار جدید دوباره تکرار شود. نکته مهم تر اما قیمت گذاری دستوری است که منجر به زیان سنگین شرکت های خودروساز شده است. بنابراین، هر نوع خصوصی سازی در این صنعت بدون حذف قیمت گذاری گره گشا نیست. براین اساس، دولت باید راه حل دقیقی را برای خصوصی سازی در این صنعت پیدا کند و از

بررسی وضعیت صنعت خودرو حاکی از وجود وضعیت نامطلوب در این صنعت از لحاظ تولید، مدیریت، قیمت گذاری و... است که در گزارش آسیب شناسی اقتصاد سیاسی صنعت خودرو (۱۳۹۸) و طرح نجات صنعت خودرو (۱۴۰۰) مفصل بیان شده است. یکی از راهکارهای پیشنهادی برای اصلاح صنعت خودرو در بلندمدت، «خصوصی سازی» است که در گزارش یاد شده به این مورد اشاره شده بود. در شرایط کنونی، دولت به اهمیت خصوصی سازی در خودروسازی پی برده که بسیار با اهمیت است. باین حال، باید توجه کرد که خصوصی سازی صنعت خودرو با چند چالش روبه روست که ابتدا باید برای

سمت کارایی بیشتر سوق دهد. با توجه به اهمیت و پیچیدگی این موضوع، نگاه راهبردی همه جانبه سیاست گذاران برای استقرار موفقیت آمیز خصوصی سازی ضروری به نظر می رسد. قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران زیربنای برنامه خصوصی سازی کشور است که الزامات راهبردی اجرای خصوصی سازی صنعت خودرو را بر اساس ماده مذکور و دیگر اسناد قانونی مشخص می کند. واگذاری مطلوب و خصوصی سازی خوب الزاماتی دارد که از سه جنبه باید مورد توجه قرار گیرند.

الف- الزامات و اقدامات پیش از خصوصی سازی: در خصوص این اقدامات و الزامات باید با بررسی تجربه های موفق خصوصی سازی چه در داخل کشور و چه در خارج از آن، اقداماتی از قبیل تجدید ساختار فیزیکی، تعدیل نیروی کار، جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی و... صورت گیرد. متأسفانه در تجربه خصوصی سازی در ایران چنین اقداماتی دیده نمی شود.

ب- الزامات و اقدامات در حین خصوصی سازی: بیشتر مفاد قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ ناظر بر این دسته از الزامات و اقدامات است؛ مانند قیمت گذاری توسط کارشناس، بررسی امکان استفاده از انواع راه های واگذاری^۱ و بررسی صلاحیت خریدار توسط سازمان مربوط؛ البته ذکر این نکته حائز اهمیت است که در عمل، به الزامات یادشده بنا به دلایلی از جمله تخلف در قیمت گذاری توسط کارشناسان و

قیمت گذاری دست بردارد تا خصوصی سازی به درستی در این صنعت اجرایی شود.

در گزارش حاضر، ضمن تبیین مراحل خصوصی سازی، الزامات خصوصی سازی در صنعت خودرو ارائه شده است. برای تهیه این گزارش، تجارب خصوصی سازی چندین شرکت داخلی مانند هیکو، هفت تپه و... به عنوان مثال های ناموفق ذکر شده و دلیل شکست آن ها در خصوصی سازی مورد مطالعه قرار گرفته و الزامات لازم برای تکرار نشدن اشتباهات گذشته در فرایند خصوصی سازی و حرکت به سمت خصوصی سازی موفق ارائه شده است. با توجه به اهمیت و ضرورت خصوصی سازی در صنعت خودرو، در این گزارش ابتدا فرایند خصوصی سازی در این صنعت تشریح و سپس الزامات خصوصی سازی در ده مورد کلی به تفصیل بیان و ملاحظات امنیت اقتصادی فرایند خصوصی سازی در این صنعت ارائه می شود. در پایان، راهکارهای خصوصی سازی در این صنعت به گونه ای که کمترین پیامد منفی را داشته باشد، پیشنهاد می شود.

۱- بررسی فرایند خصوصی سازی

خصوصی سازی یکی از راه هایی است که دولت ها برای رهایی از پیامدهای منفی اقتصاد دولتی در زمان اصلاحات اقتصادی در نظر می گیرند. یکی از مسائل پیچیده ای که دولت ها با آن مواجه هستند، تصمیم گیری درباره خصوصی سازی، انتخاب سیاست ها و روش هایی است که اقتصاد کشور را به

۱. به طور کلی، سه نوع واگذاری وجود دارد؛ واگذاری مدیریت، واگذاری مالکیت و واگذاری هم زمان مدیریت و مالکیت که روح حاکم بر سیاست های کلی اصل ۴۴، ناظر بر واگذاری هم زمان مالکیت و مدیریت است، اما در عمل، در برخی از واگذاری ها دیده شده که فقط مالکیت واگذار شده و مدیریت همچنان با دولت است که با هدف کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت تعارض دارد.

همین روند صنعت خودرو خصوصی سازی شود، نه تنها بهبودی در این صنعت حاصل نمی شود، بلکه در مدت زمان کوتاهی ممکن است این صنعت کاملاً ورشکسته و تعطیل شود. از این رو برخی از مهم ترین الزامات برای خصوصی سازی به ترتیب اولویت در این صنعت به شرح زیر ارائه می شود.

۱-۱- توسعه سیاست رقابتی

از جمله دلایل خصوصی سازی صنعت خودرو، رقابتی کردن محصولات تولیدی این صنعت است. رقابتی کردن مستلزم افزایش بهره وری سازمان است. راهبرد بهبود بهره وری نیازمند روشی نظام گراست که روابط بین عناصر سیستم و محیط آن ها را مشخص می سازد. چنین راهبردی، عملکرد سیستم را مشخص می کند و با حفظ تعادل سازمان برای رخداد تغییرات مثبت، کمک کننده است. بنابراین، سازمان متولی طراحی فرایند خصوصی سازی باید به این نکته توجه داشته باشد و با بهره گیری از تجارب دیگر سازمان ها و کشورها، برنامه راهبردی نظام گرایی برای صنعت خودرو تدوین کند. اصل رقابت در بازار به قدری مهم است که برخی از اقتصاددانان^۱ آن را شرط لازم برای خصوصی سازی می دانند. به نقل از آن ها، اگر رمزی در تغییر کارکرد بازار باشد، آن رقابت است نه صرفاً تغییر مالکیت. در صورتی که شرایط رقابت در بازار وجود نداشته باشد، خصوصی سازی کار درستی نیست.

شتاب زندگی دولت برای واگذاری ها به علت الزام به واگذاری در زمان مقرر، کم توجهی شده است.

پ- الزامات و اقدامات پس از فرایند خصوصی سازی:
پس از واگذاری شرکت های دولتی، وظایف دولت به پایان نمی رسد و برای بهبود بهره وری بنگاه اقتصادی، نظارت و حمایت دولت پس از خصوصی سازی از الزامات است؛ به طوری که در بند ج ماده ۹ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ نیز حمایت پس از فرایند خصوصی سازی ذکر شده است؛ اما متأسفانه تاکنون چنین حمایت هایی در عمل دیده نشده است. از طرفی به نظر می رسد حمایت های در نظر گرفته شده کافی نیستند. افزون بر سیاست های حمایتی، باید سیاست های نظارتی نیز وجود داشته باشد تا نظارت بر عملکرد خریداران از سوی نهادهای حاکمیتی اعمال شود. چنین سیاستی از این منظر حائز اهمیت است که سرانجام خصوصی سازی به بیکاری نیروی انسانی، فروش اموال منقول و غیر منقول و تعطیلی بنگاه خصوصی شده کشیده نشود.

مدت زمان بسیاری از ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ می گذرد، اما بخش دولتی کوچک و چابک نشده، تحولی در مدیریت بنگاه های اقتصادی در راستای کارآمدی و کارایی پدید نیامده است و بازارهای رقابتی در بخش های مختلف شکل نگرفته اند. بخش خصوصی واقعی به توانمندی نرسیده و بررسی عملکرد خصوصی سازی تنها نشان دهنده واگذاری بنگاه ها بابت رد دیون، اعطای سهام عدالت و واگذاری تعداد اندکی از بنگاه های اقتصادی به بخش شبه دولتی است. اگر با

۱. در پی گردهمایی مشترک بین اقتصاددانان برجسته روسی و آمریکایی در سال ۱۹۹۶، این دو گروه بیانیه مشترکی را صادر کردند که متن تکمیلی و ویرایش شده آن را مایکل اینتریلیگیتور، یکی از اقتصاددانان آمریکایی حاضر در این گردهمایی، در همان سال در شماره ۳ نشریه علمی *Economic Notes* به چاپ رساند.

وجود ندارد و این خلأ عظیمی در مسیر خصوصی سازی صنعت خودروست.

۱-۴- شفاف سازی صورت های مالی

پیش نیاز واگذاری بنگاه به بخش خصوصی، مشخص کردن ارزش مال است. به عبارتی، ابتدا باید با تمهیدات و در نظر گرفتن تمام بدهی ها و دارایی ها، بنگاه ارزش گذاری شود. خصوصی سازی مستلزم وجود بازار است؛ یعنی باید قیمت بنگاه هایی که قرار است واگذار شوند، مشخص باشد. زمانی می توان قیمت چیزی را داشت که بتوان آن را در بازار عرضه کرد. کسی نمی تواند روی بنگاه های دولتی قیمت گذاری کند. بنابراین، باید آن ها را در بازار عرضه کرد تا متوجه قیمت پیشنهادی برای آن ها شد (البته مطابق تجارب جهانی، قیمت گذاری چنین بنگاه هایی را هیئت کارشناسی انجام می دهد). برای عرضه کالایی در بازار باید حقوق مالکیت مشخص باشد، مالکیت خصوصی وجود داشته باشد یا حقوق مالکیت تعریف شده باشد. بدون حقوق مالکیت نمی توان چیزی را در بازار فروخت و تا زمانی هم که چیزی فروخته نشود، قیمت آن مشخص نمی شود. اگر قیمت معلوم نشود، کمیابی نسبی کالاها نیز مشخص نمی شود. بنابراین، تخصیص منابع با دشواری مواجه می شود.

۱-۵- ایجاد شبکه امنیت اجتماعی برای حفاظت از

منافع نیروی کار تعدیل شده

یکی از آثار دولتی بودن شرکت های خودرو سازی، تحمیل نیروی انسانی مازاد بر ظرفیت در این شرکت هاست. در صورتی که خصوصی سازی صورت

۱-۲- خلق و تقویت بخش خصوصی توانمند

یکی از پرسش های اساسی پیش از اقدام به خصوصی سازی واقعی این است که آیا بخش خصوصی ای که توانایی مدیریت داشته باشد، وجود دارد؟! بررسی ها نشان از نبود بخش خصوصی توانمند دارد. برای مثال، شرکت رجا به عنوان رد دیون، در سال ۱۳۸۹ به سازمان تأمین اجتماعی واگذار شد. در زمان واگذاری، مجمع شرکت هنوز تشکیل نشده بود و شرکت صورت مالی نداشت و فرایند قیمت گذاری شرکت تا سال ۱۳۹۶ به طول انجامید. نکته مهم دیگر اینکه، شرکت رجا که خود تنظیم گر (رگولاتور) خطوط راه آهن و دیگر شرکت های حمل و نقل ریلی بود، به عنوان رد دیون واگذار شده بود. همین منجر به اختلال در حمل و نقل ریلی شد. متأسفانه شرکت هایی که به عنوان رد دیون به دیگر سازمان ها واگذار می شوند، فرایند واگذاری آن ها زیر نظر سازمان خصوصی سازی نیست.

۱-۳- ایجاد تنظیم گر بخشی

برای خصوصی سازی هر شرکت باید بخش تنظیم گر مختص زمینه فعالیت شرکت مورد نظر وجود داشته باشد تا بازار و فعالیت شرکت را تنظیم کند. صنعت خودرو در حال حاضر تحت نظارت وزارت صمت فعالیت می کند. اگر بنا بر خصوصی سازی این صنعت باشد، باید بخشی به عنوان تنظیم گر برای صنعت خودرو وجود داشته باشد که بر خصوصی سازی و سازوکار بازار واقف باشد. متأسفانه در حال حاضر چنین بخشی

افزایش سرمایه‌گذاران بازار، متوسط هزینه معاملات پیچیده و سازوکار پرداخت بدهی و تسویه حساب را کاهش می‌دهد. بنابراین، با مشخص بودن حاکمیت شرکتی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی افزایش می‌یابد و چرخه اقتصادی شرکت رونق پیدا می‌کند.

۷-۱- کنترل بازار سهام

یکی از مشکلات کنونی در صنعت خودرو، حجم بالای سهام دولتی و تودلی دولتی است. از این رو یکی از الزامات فرایند خصوصی‌سازی، اصلاح بازار سهام خودرو و خارج کردن سهام‌های دولتی و تودلی دولتی است. خصوصی‌سازی واقعی زمانی میسر می‌شود که در کنار توسعه بازار سهام، کنترل دقیقی هم بر آن باشد. در جدول زیر، تأثیر خصوصی‌سازی بر توسعه بازار سهام از سه وجه ارائه شده است.

برای اینکه بنگاه خصوصی موفق عمل کند، نیازمند حمایت‌های دولت از جمله حمایت‌های مالی و پولی، شفافیت و تسهیل جریان مبادله اطلاعات، تخصیص اعتبارات ارزی، تسهیل تأمین مالی از منابع خارجی، وضع نرخ‌های مالیاتی ترجیحی و پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی، حق بیمه و... است.

گیرد، قطعاً تعداد بسیاری از این نیروها تعدیل می‌شوند و آمار بیکاری بالا می‌رود که این قضیه پیامدهای اجتماعی-اقتصادی خود را به دنبال دارد. از این رو یکی از الزامات خصوصی‌سازی صنعت خودرو، ایجاد شبکه امنیت اجتماعی برای حفاظت از منافع نیروی کار تعدیل شده است. به عبارتی، ابتدا باید چندین جایگزین شغلی برای نیروی کار مازاد در نظر گرفته شود و سپس اقدام به تعدیل نیرو کرد تا امنیت شغلی کارمندان و کارگران این صنعت خدشه‌دار نشود و از آسیب‌های اجتماعی-اقتصادی تعدیل نیرو جلوگیری شود. برای مثال، در شرکت نیشکر هفت‌تپه چند ماه پیش از واگذاری به بخش خصوصی، ۱۰۰۰ نفر استخدام شدند که پس از واگذاری، بخش خصوصی با مازاد نیروی کار مواجه شد و توانایی حمایت از تمام نیروی انسانی را نداشت.

۶-۱- سرمایه‌گذاری خارجی و حاکمیت شرکتی

حاکمیت شرکتی، مجموعه‌ای از روابط بین مدیریت شرکت، هیئت‌مدیره آن، سهام‌داران و دیگر ذی‌نفعان است. حاکمیت شرکتی همچنین، ساختاری را فراهم می‌کند که از طریق آن، اهداف شرکت تعیین و ابزار دستیابی به این اهداف و نظارت بر عملکرد فراهم می‌شود. خصوصی‌سازی نوعاً باعث جذب بسیاری از سرمایه‌گذاران و شرکت‌های خارجی می‌شود؛ یعنی عمق بازار افزایش می‌یابد. حتی سرمایه‌گذاران خارجی با خود دانش و تجربه به همراه دارند که کارایی بازار را بهبود می‌بخشد.

جدول ۱- تأثیر خصوصی سازی بر توسعه بازار سهام

↑	سرمایه بازار	عمق بازار
↑	ارزش معاملات	
↑	نسبت گردش	
↓	تعداد شرکتهای پذیرفته شده	عرض بازار
↓	متوسط اندازه شرکت به ثبت رسیده	
↑	ترکیب بخشی	
↑	نرخ قابلیت سرمایه گذاری	کارایی بازار
↑	نرخ تمرکز بازار ۱۰ شرکت	
↑	مالیات کسر شده از بهره، سود سهام و سودهای بلندمدت	
↑	گزارش دهی اطلاعات	
↑	استانداردهای حسابداری	
↑	استانداردهایی برای پرداخت بدهی، محافظت در برابر خطر و ریسک عملیاتی	
↑	آزادی در ورود	

مأخذ: Miller, R. M. (2002). The impact of privatization on stock market development. University of illinois at urbana-champaign.

بازارهایی که از عمق، عرض و کارایی چندانی برخوردار نیستند، در مقایسه با دیگر بازارها، نقدشوندگی پایین تری دارند. نقدشوندگی پایین باعث بیرون راندن بازیگران از صحنه بازار می شود و در نهایت، منجر به ایجاد شرایط خودنگهدار می شود که «تله نقدشوندگی» پایین نامیده می شود. خصوصی سازی، بازار سهام را از این دام نجات می دهد. همچنین، امکان افزایش نقدشوندگی بیشتری را نیز به دنبال دارد. خصوصی سازی باعث می شود عموم مردم به سهام دسترسی داشته باشند. به عبارتی، حجم معاملات بورس افزایش می یابد.

۱-۹- ضمانت اجرایی سیاست های حمایتی و

نظارتی دولت

خصوصی شدن بنگاه اقتصادی ضمانت موفقیت در عملکرد آن نیست. برای اینکه بنگاه خصوصی موفق

۱-۸- اصلاح قوانین کار و تجارت

قوانین کار و تجارت کنونی^۱ سبب می شوند که بخش خصوصی واقعی در شرکتهای خودروسازی عملکرد

۱. برای مثال، با دقت در متن لایحه قوانین کار و تجارت (مواد ۱ تا ۴۱) متوجه می شویم که این لایحه بر اساس ترجمه منابع خارجی نوشته شده در حالی که در ترجمه آن به فارسی دقت لازم صورت نگرفته است و از لحاظ نحوه نگارش، ترجمه روان و شیوایی برای فهم عموم جامعه نیست. حتی از منظر حقوق دانان، این نحوه نگارش حاکی از شتابزدگی و ناپختگی است. همچنین، در بخش قراردادهای، قراردادهایی مانند دلالی، حق العمل کاری، نمایندگی تجاری، وثیقه تجاری، اجاره به شرط تملیک، ضمانت تجاری و اعطای امتیاز کسب و کار بررسی شده است که همه قراردادهای تجاری را شامل نمی شود از جمله قراردادهای پیمان کاری، قراردادهای سرمایه گذاری، حوزه استارت آپ ها و ...

۲- ملاحظات امنیت اقتصادی

امنیت یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای هر ملت و کشور است. مهم‌ترین مشکل برای هر کشور وقتی به وجود می‌آید که مردم در محیط‌های کار، زندگی، تحصیل و در فضای عمومی جامعه، احساس امنیت نکنند. اینجاست که مغزهای فعال، دست‌های توانا و سرانگشتان ماهر، هیچ‌یک نخواهند توانست مسئولیت مهمی را که هر کدام بر دوش دارند، به انجام برسانند.^۱ مطابق بیانات مقام معظم رهبری، برقراری امنیت یکی از ضروریات است که در هر فعالیت اقتصادی-اجتماعی باید مورد توجه قرار گیرد. خصوصی‌سازی نیز از این امر مستثنا نیست و زمانی که این سیاست مهم در دستور کار قرار می‌گیرد، باید امنیت اقتصادی-اجتماعی مد نظر باشد.

توجه به الزامات خصوصی‌سازی صنعت خودرو از واجبات است. از آنجاکه صنعت خودرو یکی از صنایع حیاتی در اقتصاد کشور است، خصوصی‌سازی این صنعت بدون در نظر گرفتن الزامات یادشده در بخش قبل، امنیت اقتصادی-اجتماعی را با تهدید جدی مواجه می‌سازد. خصوصی‌سازی به‌عنوان یکی از پایه‌های اصلی اقتصاد هر کشور، نقش اساسی در توسعه و رشد ایفا می‌کند. در صورتی که فرایند خصوصی‌سازی به‌درستی اجرا نشود، منجر به تعدیل نیروی کار، تعطیلی برخی شرکت‌ها، افول چرخه تولید داخل، کاهش درآمد تولید ناخالص

عمل کند، نیازمند حمایت‌های دولت از جمله حمایت‌های مالی و پولی، شفافیت و تسهیل جریان مبادله اطلاعات، تخصیص اعتبارات ارزی، تسهیل تأمین مالی از منابع خارجی، وضع نرخ‌های مالیاتی ترجیحی و پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی، حق بیمه و... است. در کنار وجود هرگونه حمایت دولتی از بنگاه‌های خصوصی، نیاز به تیم نظارتی قوی برای نظارت بر حسن انجام دادن امور چه در دستگاه‌های دولتی و چه در دستگاه‌های خصوصی است.

۱-۱۰- مبارزه جدی با مفاسد صنعت خودرو

مسئله مبارزه با فساد به‌قدری مهم است که در بسیاری از سخنان مقام معظم رهبری نیز بدان اشاره شده است. مقام معظم رهبری، فسادستیزی را نکته مهم [از مؤلفه‌های سیاست‌های اقتصاد مقاومتی] می‌داند و در این باره می‌فرماید: «ما اگر می‌خواهیم مردم در صحنه اقتصاد باشند، باید صحنه اقتصادی امنیت داشته باشد. اگر امنیت را می‌خواهیم، بایستی دست مفسد و سوءاستفاده‌چی و دورزننده قانون و شکننده قانون بسته بشود. مبارزه با فساد این است. این باید جدی گرفته بشود. امروز خوشبختانه مسئولین این را می‌گویند، لکن گفتن کافی نیست».^۲ از این‌رو در گزارش‌های طرح نجات صنعت خودرو و آسیب‌شناسی اقتصاد سیاسی صنعت خودرو نیز مسئله فساد و سیاسی شدن صنعت خودرو مطرح شده است. یکی از الزامات خصوصی‌سازی موفق، مبارزه جدی با هرگونه فساد، ریشه‌های فساد، فرصت‌های فساد و اقدامات فسادزا در این صنعت است.

۱. بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.

۲. بیانات مقام معظم رهبری در مراسم فارغ‌التحصیلی جمعی از کارکنان نیروی انتظامی، ۱۳۷۹/۷/۱۸.

دارد. من این را می‌خواهم بگویم نقشی که دانشگاه می‌تواند ایفا کند، این است که گره‌های علمی را در این زمینه‌ها جست‌وجو کند، بشناسد و باز کند و در اختیار دستگاه‌های کشور بگذارد^۱. با استناد به بیانات مقام معظم رهبری و تحقیقات صورت گرفته در زمینه صنعت خودرو، راهکار خصوصی سازی به‌عنوان یکی از روش‌های اصلاح و بهبود وضعیت این صنعت پیشنهاد شده است. بر همین اساس، الزاماتی لازم است تا خصوصی سازی موفق رخ دهد و تجربه خصوصی سازی‌هایی مانند هپکو و هفت‌تپه تکرار نشود. برخی از این الزامات به شرح زیر است.

- توجه به اصل رقابت در بازار: یکی از راهکاری پیشنهادی برای دستیابی به خصوصی سازی موفق در صنعت خودرو، توجه به اصل رقابت در بازار است. بدین معنا که باید با ترکیب بهینه عوامل و تغییر دادن ترکیب عناصر بازاریابی، به اهدافی مانند سود فزاینده، سهم بازار و افزایش حجم فروش دست یافت.

- وجود سیاست‌های حمایتی و نظارتی دولت: پس از فرایند خصوصی سازی، اصل مهم در دستیابی به اهداف تعیین شده، وجود حمایت‌های دولت از صنعت مربوط است. بدون حمایت‌های دولت، دستیابی به خصوصی سازی موفق تقریباً غیرممکن است. در کنار هر نوع حمایت مالی و معنوی، صنعت یا شرکت خصوصی شده باید تحت نظارت مستمر دولت قرار گیرد تا سوءاستفاده از هرگونه حمایت و وقوع فساد به حداقل برسد و تحقق اهداف مورد نظر از فرایند خصوصی سازی به حداکثر برسد.

داخلی، کاهش رفاه اجتماعی و... می‌شود و امنیت اقتصادی مردم را خدشه‌دار می‌کند.

موارد یادشده از آثار منفی خصوصی سازی نادرست بر امنیت اقتصادی است که مطرح شد، اما اگر خصوصی سازی به‌صورت درست و با رعایت الزامات مطرح شده صورت گیرد، آثار مثبتی بر اقتصاد و امنیت اقتصادی دارد. خصوصی سازی درست سبب رشد بهره‌وری شرکت و صنعت مربوط، افزایش کارایی، حرکت به سمت تخصصی شدن، مهارت‌محوری، افزایش کیفیت و کمیت محصولات صنعتی، رقابتی شدن محصولات و یافتن جایگاه ویژه در بازارهای جهانی می‌شود. به دنبال چنین پیامدهای مثبت در اقتصاد، به دلیل افزایش درآمد، رفاه اقتصادی-اجتماعی افزایش می‌یابد و تولیدات داخل در بازارهای داخلی و خارجی با جایگاه ویژه روبه‌رو می‌شوند که با حفظ و بهبود هرچه بیشتر این جایگاه، اشتغال افزایش و چرخه تولید رونق می‌یابد.

۳. نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

چندین سال است که مقام معظم رهبری، مسئله اصل ۴۴ را مطرح کرده‌اند. این اصل درباره تقویت بخش خصوصی و وارد کردن سرمایه‌هایش در اقتصاد کشور است. در این زمینه کارهایی انجام گرفته است، اما چنان‌که مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند «تحققش را نمی‌بینم؛ من احساس نمی‌کنم پیشرفت کار را. نه اینکه نمی‌خواهند، می‌خواهند، تلاش هم می‌کنند، منتها پیش نمی‌رود. اشکال علمی وجود

۱. بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۶/۳/۳۱.

کار و افزایش بیکاری، اختلال در چرخه تولید داخل، کاهش درآمد کشور، کاهش رفاه اجتماعی و... رخ می‌دهد که در نهایت، باعث خدشه به امنیت اقتصادی می‌شود. ضروری است با توجه به صحبت‌ها و فرمایشات مقام معظم رهبری با استفاده از علم دانشگاهی، تحقیقات و اقدامات لازم در این زمینه صورت و در دست اجرا قرار بگیرد.

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها، ۱۳۹۶/۳/۳۱.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم فارغ‌التحصیلی جمعی از پرسنل کارکنان نیروی انتظامی، ۱۳۷۹/۷/۱۸.
- پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر؛ آسیب شناسی اقتصاد سیاسی صنعت خودرو، گزارش ویژه، ۱۳۹۸
- پژوهشکده امنیت اقتصادی تدبیر؛ طرح نجات صنعت خودرو، گزارش ویژه، ۱۴۰۰
- Miller, R. M. (2002). The impact of privatization on stock market development. University of illinois at urbana-champaign.
- OECD, O. (2004). The OECD principles of corporate governance. Contaduría y (Administración, (216

- مبارزه با مفساد اقتصادی: فساد یکی از عوامل اصلی بازدارنده در دستیابی به توسعه است. وجود فساد در هر صنعت و شرکتی اعم از دولتی و خصوصی برهم‌زننده تعادل است و منابع را هدر می‌دهد. برای دستیابی به خصوصی‌سازی موفق در صنعت خودرو ابتدا باید عواملی را که منجر به فساد اقتصادی در این صنعت شده است، شناسایی کرد. برای تحقق این راهکار باید قوه قضائیه به‌طور جدی در این صنعت ورود و با قاطعیت تمام با این عوامل برخورد کند.

- حمایت از نیروی کار تعدیل‌شده: یکی از نگرانی‌های اصلی از خصوصی شدن شرکت‌های خودروسازی، تعدیل نیروی کار و افزایش بیکاری در کوتاه‌مدت است. این موضوع خود پیامدهای بسیاری به دنبال دارد و ضربه محکمی به اقتصاد می‌زند. از این‌رو باید جایگزین‌های شغلی را با توجه به مهارت و تحصیلات نیروی کار این حوزه ایجاد و سپس نیروی کار مازاد را تعدیل کرد؛ البته در این صورت تعدیل به معنای انتقال نیروی کار از شغلی به شغل دیگر است.

- اصلاح قوانین کار و تجارت: همان‌طور که بیان شد، قوانین کار و تجارت کنونی مانع از عملکرد مطلوب و افزایش بهره‌وری در بخش خصوصی است. باید این قوانین متناسب با ساختار و اقتصاد کشور تعدیل شوند. در غیر این صورت فعالیت شرکت‌های خودروسازی حتی با خصوصی‌سازی، در چهارچوب این قوانین عملکرد مطلوب‌تری ندارند. با توجه به مطالب بیان‌شده، در صورتی که بدون توجه به الزامات خصوصی‌سازی، اقدام به اجرای این سیاست شود، نتایج زیان‌باری از جمله تعدیل نیروی